

Márkus Éva

Propsz Eszter könyve egyetemi jegyzet, tankönyv, egyben munkafüzet a nemzeti-ségi német szakos egyetemisták számára, akik érdeklődnek a magyarországi németek irodalma iránt, és behatóbban szeretnék megérteni a kisebbségi irodalmat mint irodalmi és társadalmi jelenséget. A kötet az 1973 utáni magyarországi német irodalomból mutat szemelvényeket köznyelvi német nyelven, német nyelvjárásban és magyar nyelven. Az irodalmi részletek mellett olyan szemelvényeket is megjelentet a szerző, melyek az adott kor társadalmi, politikai, kulturális életét is megvilágítják. Ezek nélkül a kisebbségi irodalom nehezen értelmezhető. Az olvasónak, egyetemi hallgatónak változatos feladatokon keresztül kínál részletes kalandozást egy olyan irodalomban, mely a magyarországi németek számára az identitásépítés fontos eleme. Az olvasó felfejtheti a forma és a jelentésépítés összefüggéseit az irodalomban, az irodalmi szöveg tartalmi és nyelvi-retorikai sajátosságait. Ha szemnáriumi óra keretében használják, az írásbeli feladatok megoldása után kisebbségi irodalmi portfólió is készülhet a feladatok nyomán, melybe az írott szövegek mellett akár fotók, képzőművészeti alkotások vagy hangfelvételek is kerülhetnek.

A 160 oldalas, fekete-fehér könyv többségében német nyelvű, de magyar nyelvű szemelvényeket is tartalmaz. Öt fejezet, a 15–19. fejezet viszont magyarul szól az olvasóhoz. Ezek olyan magyar nyelvű prózai műveket, illetve egy egyfelvonásost dolgoznak fel, melyek a magyarországi németek életét, történetét, identitáskérdéseit, traumáit dolgozzák fel (Elmer István és Balogh Robert jegyzik ezeket az alkotásokat).

A könyv 24 fejezetből áll. A mű együtt értelmezhető és használandó a szerző *Zur interdiskursiven Konstruktion ungarndeutscher Identität in der ungarndeutschen Gegenwartsliteratur* című, tudományos kutatási eredményeket bemutató munkájával, mely Würzburgban jelent meg 2007-ben. Ehhez vetette papírra a szerző, aki maga is egyetemi oktató, 15 év felsőoktatási tapasztalattal a magyarországi német irodalom területén, a jelen könyvismertetésben tárgyalt jegyzetet, melyet kutatási eredményei is formáltak. Az olvasó irodalmi kompetenciájának fejlesztését is célul tűzi ki, de egyebek mellett fejleszti az irodalmi és a tudományos szövegek feldolgozásának képességét, és elvezet a saját tudományos munka megalkotásának képességéhez (esszé, referátum, házi dolgozat, projektmunka, szakdolgozat stb.). Az irodalomtudomány alapvető munkamódszereit is elsajátíthatja az olvasó, gyakorlatot szerezhet klasszikus és korszerű munkamódszerekben: megtanulja a könyvtár, az internetes adatbankok használatát stb. A 23. fejezet kimondottan önálló munkára ösztönzi az olvasót, változatos témákat kínálva a kutatásra és az eredmények kifejtésére – akár szakdolgozat formájában is.

Az irodalmi szemelvények szerzői között találunk az idősebb, a közép- és a fiatalabb generációhoz tartozókat, már elhunyt és még élő szerzők műveit, népköltést, magyar és német nyelvű részleteket. A magyarországi németek irodalmában a ma-

gyar nyelvű szerzők jelenlétét a feldolgozott téma indokolja: jó példa erre Balogh Robert *Schvab evangéliom* című munkája, melyből rögtön az első fejezetben, a 12. oldalon találunk részletet, de a 16. fejezet teljességében erről a műről szól. A német nyelvjárási szemelvényekre példa a 3. fejezet Márnai versei (29–30. old.). A nyelv a 14. fejezetben önmagában is megjelenik témaként. Mi tekinthető a magyarországi német irodalom nyelvének: a német köznyelv, a német nyelvjárás vagy a magyar nyelv? Esetleg mindhárom?

Magyar nyelvű szemelvényeket találunk például a 23. oldalon, a 2. fejezetben, ahol a szerző történelmi műből idéz, Tilkovszky Loránt *Nemzetiségi politika Magyarországon a 20. században* című munkájából, ami az 1960-as évek történelmi, társadalmi, nemzetiségpolitikai hátterét segít a mai hallgatónak rekonstruálni. Kertész Imre *Sorstalanság* című regényének viszont a német fordításából olvashatunk részletet.

A nem irodalmi szemelvények közé tartozik például a 17. oldalon, a 2. fejezetben idézett *Greift zur Feder* című 1973. évi irodalmi pályázat teljes eredeti szövegének leközlése, ami annak idején a *Neue Zeitung* című lapban jelent meg, és ami fontos mérföldkő volt a második világháború utáni magyarországi német kisebbségi irodalom alakulásában, vagy a 3. fejezetben közölt 1969. évi tudósítás a magyarországi németek szervezetének tanácskozásáról, vagy említhetők a 6. fejezet szemelvényei (pl. részlet Aczél György beszédéből).

A megoldásra, illetve feldolgozásra felkínált feladatok módszertani sokszínűségét példázza, hogy találunk a könyvben kreatívírás-feladatokat, szóbokor-típusú asszociatív feladatokat, hozzárendelős feladatokat, mindmap típusú feladatokat, diagramkészítést, regény identitásképeinek elkészítését, montázs, kollázs, rajzok, fényképek, élőkép készítését, nagyon sok motiváló lehetőséget a szóbeli közös megvitatásra a szemináriumi csoportban, jegyzetelési technikát, szövegfeldolgozást, szövegértést fejlesztő feladatokat. Jellemző, érdekes példaként említhető a 4. fejezet utolsó feladata, amelyben az olvasónak a hársfa szimbolikáját kell felkutatnia, ehhez a szerző szimbólumszótárak használatát javasolja, majd az eredményeket a könyvben tárgyalt Erika Áts *Die Linde* című verses művére kell vonatkoztatnia (42. old.). Filmajánlásokat is talál az olvasó, a 7. fejezetben például, amelyek segítségével komplexebb képet alkothat az 1970-es, 1980-as évek Magyarorszájáról, a 11. fejezetben pedig a rendszerváltás éveiről.

Az olvasó és az oktató dolgát némileg nehezíti, hogy nem minden fejezetben talál vonatkozó szemelvényt, ilyenkor a feldolgozandó irodalmi művet csak könyvtárból tudják megszerezni. Az oldalak kialakítása, a tördelés néhol szintén nehézséget okoz: például az írásos feladatok számára fenntartott előre vonalazott sorok nem mindig olvasóbarát formában jelennek meg. Sokszor olyan kicsi a sorok közötti távolság, hogy nehéz oda jegyzetelni. A szemelvények betűmérete is több helyütt túl kicsi.

A fejezetek alapvetően időrendi sorrendet követnek, a kezdetektől a jelen felé haladva. Ezt az időbeli logikát csak néha törik meg olyan fejezetek, amelyek például egy jellemző szimbólumot – mint a 8. fejezet a kert és a fa szimbólumát – járják körbe, vagy a 14. fejezet, amely a magyarországi német irodalom nyelvi kér-

déseit boncolgatja, olvasóit vitára invitálva. A 21. fejezet már a *Jövő* címet viseli, és a magyarországi németek és irodalmuk jövőjét, jövőképét tematizálja – mások mellett Robert Becker, Alfred Manz és Koloman Brenner versein keresztül.

Összességében egy olyan művet tart a kezében az olvasó, amely összetetten mutatja be a magyarországi németek kisebbségi irodalmát, a legtágabb politikai, közéleti, kulturális háttérrel is felvillantva, sok-sok tevékenykedtető, összefüggések keresésére és önálló felfedezésre invitáló szóbeli és írásbeli feladattal. A könyv olyan egyetemistáknak ajánlható, akik germanisztika szakon tanulnak, vagy német nemzetiségi szakon, és alapvetően irodalmi érdeklődésűek. A könyv forgatásához kiváló német nyelvtudás szükségeltetik, de az öt magyar nyelvű fejezet okán a magyar nyelvtudás is elengedhetetlen.